

Een twee eeuwen oude gemeentelijke grenspaal

door Henk van Gestel

Na de Franse tijd werd omstreeks 1832 door het kadaster in alle gemeenten aan elk perceel een unieke code toegekend. De code bestond uit een letter (verwijzend naar de sectie) met een getal (het perceelnummer). Een gemeente bestond al naar gelang de grootte uit één of meerdere secties (A t/m ?). Elke sectie bestond uit opeenvolgende perceel nummers. De grenzen van de secties c.q. percelen werden nauwkeurig ingetekend op minuutplankaarten. Tussentijdse wijzigingen van perceelsgrenzen en / of wisselingen van eigenaar worden tot op de dag van vandaag door het kadaster nauwkeurig bijgehouden. Een grote verbetering met vóór 1832 toen er vaak discussie was over perceelsgrenzen en wie de wettelijke eigenaar van een stuk land was. Als grens tussen gemeenten werden zo mogelijk bestaande natuurlijke elementen zoals een rivier of beek gebruikt. Zo werd de grens tussen Den Dungen enerzijds en Berlicum, Rosmalen en 's-Hertogenbosch anderzijds tot vóór de uitvoering circa 1960 van Ruilverkaveling "Het Bossche Broek gevormd door de Kwalbeek en de rivier de Aa. Als markering werd soms op een enkele plaats een grenspaal geplaatst.

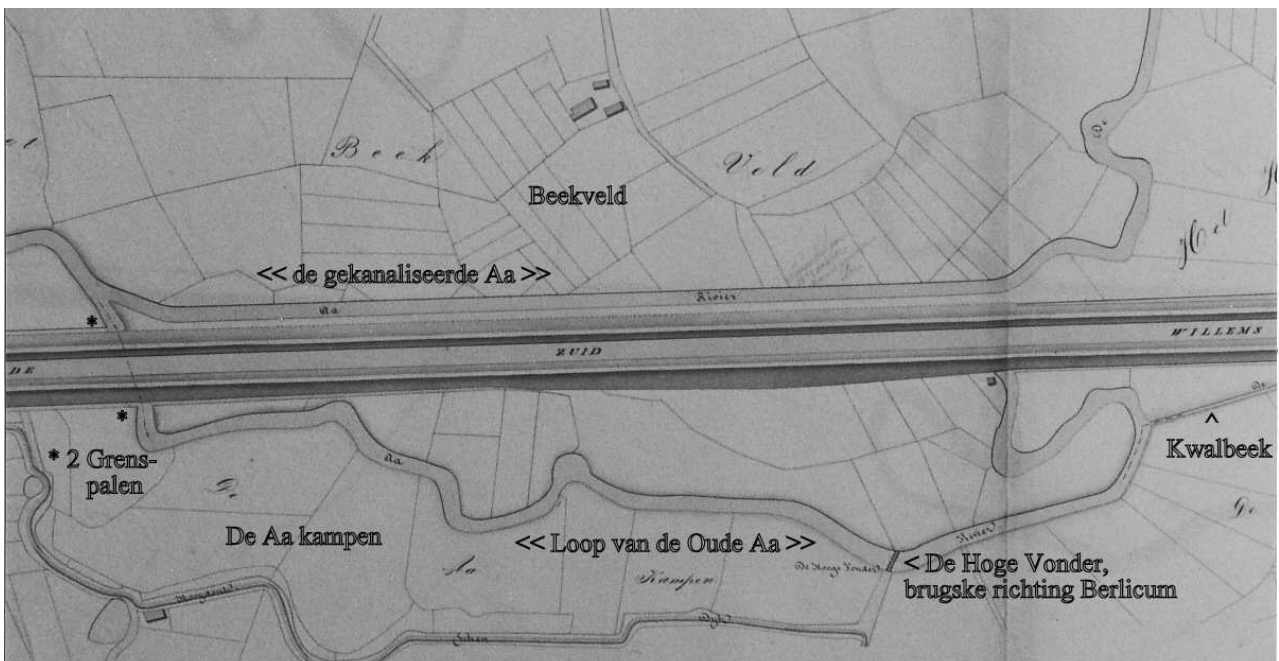
De Beemdweg gezien vanaf de Woudseweg - Zijweg Dungen. Links van de bomen behoorde tot de voormalige gemeente Den Dungen. Rechts daarvan is de gemeente Schijndel. Op de achtergrond is de boerderij De Bus 4 van de familie Van Pinxteren zichtbaar. (Collectie Henk van Gestel)

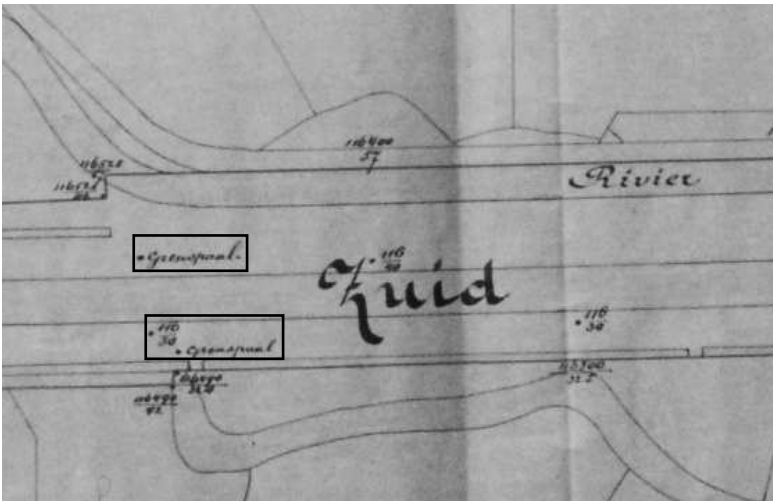

Grenssteen of grenspaal

Tot 1810 behoorde Den Dungen tot de vrijdom van 's-Hertogenbosch. De grens van de vrijdom met Schijndel werd een honderdtal meter voorbij het huidige pand Woudseweg 63 gevormd door de nog bestaande zandweg

Op dit kaartje zijn de gevolgen voor de waterhuishouding door de aanleg van de Zuid-Willemsvaart tussen 1822 en 1826 goed zichtbaar. (Bron: Rijkswaterstaat)

Detailkaartje waarop de plaats van de bewuste grenspalen staan aangegeven. (Bron: Rijkswaterstaat)

met de naam Bleekweg. Volgens overlevering heeft er in het verleden aan het begin van dat pad als markering een grenssteen gestaan om de grens tussen de vrijdom en Schijndel duidelijk aan te geven. Jammer genoeg is niet bekend wanneer en door wie deze grenssteen ooit is weggehaald.

Bij het graven van de Zuid-Willemsvaart kwam de rivier de Aa, zoals op het kaartje op de vorige pagina is te zien, oostelijk en westelijk van het kanaal te liggen. Op de plek van de doorsnijding van de rivier met het kanaal tussen de gemeenten Den Dungen en Berlicum werd er aan weerszijden van het kanaal een grenspaal geplaatst. Aan de Dungense kant van het kanaal lag een parallelweg met daarnaast een bermsloot die vanaf de Dungense brug richting Veghel en Helmond liep. Langs de parallelweg waren er ten behoeve van de scheepvaart hectometerpalen gezet. Bij de verbreding van de Zuid-Willemsvaart c.q. de aanleg van het Maximakanaal kwam deze verbindingsweg met daarlangs staande relicten te vervallen. Vandaar dat de auteur op zoek is gegaan naar mogelijk kaartmateriaal waarop een en ander staat aangegeven. Bij zijn zoektocht kwam hij in het bezit van een kaart uit het archief van Rijkswaterstaat van omstreeks 1870 waarop de plaats van voornoemde grenspalen staat aangegeven. In het Brabants Dagblad van 23 juni 1998 werd op verzoek van de auteur van dit artikel aandacht besteed aan deze historische grenspalen.

De aanleg van het Maximakanaal

De grenspaal aan de oostelijke kant van het kanaal is omstreeks 1933 bij de aanleg van de oostelijke kanaaldijk hoogstwaarschijnlijk al verdwenen.

Tientallen jaren geleden al werd er over gesproken om de Zuid-Willemsvaart buiten de stad om aan te leggen om het centrum van Den Bosch van wachtend verkeer voor de openstaande bruggen te verlossen. Het definitieve besluit daarover werd circa 2000 genomen. Vooruitlopend op het gra-

ven van het Maximakanaal werd het kanaal vanaf Veghel tot Middelrode al verbreed om het bevaarbaar te maken voor schepen tot circa 1000 ton. Sluis 2 bij Middelrode en sluis 3 bij Dinther kwamen daarbij te vervallen.

Grenspaal met aan de ene kant gemeente Den Dungen en aan de andere kant gemeente Berlicum.

De grenspaal op de oorspronkelijke plaats langs het kanaal herinnert ons aan de voormalige grens tussen Den Dungen en Berlicum. (Clemens Leblanc, Brabants Dagblad 23-6-1998)

Ervoor in de plaats werd een nieuwe grote sluis ter hoogte van Schijndel gebouwd. Het Maximakanaal buigt nabij de Nijvelaar in Den Dungen af richting de Maas bij Empel en ligt ten oosten van 's-Hertogenbosch. Nadat de verbreding van het kanaal vanaf Middelrode was voltooid en het Maximakanaal in 2014 was gegraven kunnen grote schepen via deze vaarweg van en naar Veghel varen en hoeven niet meer via de Zuid-Willemsvaart door de binnenstad van 's-Hertogenbosch.

Restauratie

Om de historische grenspaal te behouden werd met de gemeente Sint-Michielsgestel en Rijkswaterstaat overeengekomen om, voordat de verbredingswerkzaamheden begonnen, de grenspaal uit te graven en te laten restaureren. De restauratie werd uitgevoerd door steenhouwerij Oosterhout aan het Maaskantje. De grenspaal werd na de opknopbeurt een tijdlang tentoongesteld in het gemeentehuis van Sint-Michielsgestel. Dat gebeurde eveneens in de bouwkeet op de werf van Rijkswaterstaat in Rosmalen. Nadat de werkzaamheden waren afgesloten, lag het

in de bedoeling om de historische grenspaal zo dicht mogelijk bij de voormalige historische plek terug te zetten. Het zou logisch zijn om de grenspaal in de berm van het vernieuwde fietspad / parallelweg langs het kanaal, goed zichtbaar voor de fietsers en voetgangers, te plaatsen. Door een misverstand heeft de grenspaal een plaatsje gekregen in de berm van de weg "ergens" in de Spurkstraat in de voormalige gemeente Berlicum.

Verplaatsing

De intentie van dit artikel is mede om de grenspaal opnieuw te laten uitgraven en in overleg met Rijkswaterstaat en de gemeente Sint-Michielsgestel een plaats te geven zoals hiervoor reeds is vermeld en historisch verantwoord is: namelijk zo kort mogelijk bij de oorspronkelijke plek waar de voormalige gemeentegrens tussen Den Dungen en Berlicum lag.

Grenspaal in de Spurkstraat waar deze momenteel ten onrechte staat. (Collectie Henk van Gestel)

